

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Pedagogická fakulta

Katedra hudební výchovy

Karolína SKLENÁŘOVÁ

Obor Hudební kultura se zaměřením na vzdělávání a
matematika

**HISTORIE A SOUČASNOST VARHANICKÉ
ŠKOLY V BRNĚ**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: MgA. Jana Hladíková

OLOMOUC 2009

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s využitím pramenů, které jsem uvedla v seznamu použité literatury.

V Olomouci, 20. dubna 2009

.....
Karolína Sklenářová

Děkuji paní MgA. Janě Hladíkové za poskytnutí rad během tvorby bakalářské práce. Také velmi děkuji panu řediteli ZUŠ se zaměřením na církevní hudbu v Brně Pavlu Hamříkovi za sdělení cenných informací o varhanické škole.

OBSAH

ÚVOD	5
1. VARHANICKÁ ŠKOLA V OBDOBÍ OD SVÉHO VZNIKU DO ZALOŽENÍ KONZERVATOŘE (1881-1919)	
1.1 Vznik, vývoj a působiště varhanické školy	6
1.2 Varhanická škola a její organizace, cíle a pedagogický přínos	8
2. VÝVOJ VARHANICKÉ ŠKOLY OD ROKU 1919 DO KONCE II. SVĚTOVÉ VÁLKY	
2.1 Vznik konzervatoře a její sídlo	14
2.2 Meziválečné a válečné období	16
3. OBNOVA ČINNOSTI VARHANICKÉ ŠKOLY PO II. SVĚTOVÉ VÁLCE DO ROKU 1991	
3.1 Varhanní kurz Musica Sacra	17
3.2 Zánik Jednoty pro zvelebení církevní hudby na Moravě	18
4. VARHANICKÁ ŠKOLA OD ROKU 1991 DO SOUČASNOSTI	
4.1 Varhanická škola řízená Biskupstvím brněnským	20
4.2 ZUŠ se zaměřením na církevní hudbu, zřizovatel MÚ Šlapanice	22
4.3 ZUŠ se zaměřením na církevní hudbu, zřizovatel ŠÚ Brno – město	23
4.4 ZUŠ se zaměřením na církevní hudbu, zřizovatel Jihomoravský kraj – současný stav	26
ZÁVĚR	29
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ	30
SEZNAM PŘÍLOH	32

ÚVOD

Důvodů, proč bakalářskou práci píši o varhanické škole v Brně, je více. K této varhanické škole mám osobní vztah. Od školního roku 2001-02 jsem byla žákyní této školy, po komisionálních zkouškách jsem byla zařazena do 4. ročníku I. stupně obor sólový zpěv. Vyučovala mě paní Mgr. Marie Havlátová, dnes Kábelová. Pod jejím vedením jsem 24. května 2005 v chrámu sv. Augustina, Brno – Masarykova čtvrť s úspěchem absolvovala a ukončila takto I. stupeň hudebního oboru sólového a komorního zpěvu. Poznala jsem tedy vlídné a rodinné prostředí této školy. Do hodin zpěvu jsem se vždy moc těšila. Paní Kábelová byla velmi milá a přátelská, když jsem do hodiny přišla zasmušilá, nestalo se, abych neodcházela plná optimismu a radostné nálady. Mohu bez nadsázky říct, že jsem si v jejích hodinách vždy uzdravila svoji duši.

Dalším důvodem je fakt, že tato škola má za sebou dlouholetou historii. Ve své práci jsem se jí snažila podchytit ve čtyřech kapitolách, přičemž každá kapitola popisuje zajímavý vývoj školy, její cíle, činnost a pedagogický přínos.

První kapitolu jsem věnovala založení Janáčkovy varhanické školy, její organizaci a rozmachu, jež se stala základem pro vznik konzervatoře hudby v Brně.

Druhá kapitola pojednává o vývoji a věhlasu konzervatoře, o těžkých válečných a meziválečných letech, ve kterých byly organizovány alespoň dvouleté varhanické kurzy, které ale musely být ukončeny z důvodu totálního nasazení studentů.

Třetí kapitola přibližuje období znovuoobnovení varhanické školy po II. světové válce díky varhaním kurzům Musica sacra a konečně kapitola čtvrtá popisuje vývoj školy až do dnešní podoby, kdy škola nese název Základní umělecká škola se zaměřením na církevní hudbu a sídlí na ulici Smetanova 14, Brno.

1. VARHANICKÁ ŠKOLA V OBDOBÍ OD SVÉHO VZNIKU DO ZALOŽENÍ KONZERVATOŘE (1881-1919)

1.1 Vznik, vývoj a působiště varhanické školy

Myšlenka založit v Brně varhanickou školu, která by vychovávala zdatné varhaníky a ředitele kůrů, se zrodila v hlavě mladého Leoše Janáčka. Velký vliv na jeho plány o zřízení takovéto školy mělo studium na varhanické škole v Praze r.1874 a krátký pobyt na konzervatořích v Lipsku a ve Vídni. Uskutečnit tento cíl však nebylo pro Janáčka jednoduché. Jeho vzorem se stal pražský Spolek přátel církevní hudby, který založil a udržoval pražskou varhanickou školu. V květnu 1881 se Janáčkově pro jeho myšlenku podařilo získat několik vůdčích osobností z řad duchovenstva a šlechty. Byli to: kardinál Bedřich z Fürsttenbergu, arcibiskup olomoucký, hrabě Jindřich Belrupt-Tissac, velkostatkář Haupt-Buchenrode, kanovník dr. František Zeibert, konsistorní rada Anselm Rambousek, profesor a skladatel dr. Josef Chmelíček, advokát dr. Josef Illner a ředitel učitelského ústavu Emilián Schulz (s jehož dcerou Zdeňkou se oženil). Tito pánové dne 4. 6. 1881 schválily stanovy potřebné pro vznik Jednoty na zvelebení církevní hudby na Moravě. Účelem Jednoty bylo povznést církevní hudbu zřízením a vydržováním varhanické školy. Jejím ředitelem byl dne 7. 12. 1881 výborem Jednoty zvolen Leoš Janáček.

Počátkem roku 1882 Janáček vypracoval organizační statut varhanické školy a učební osnovu, která byla schválena brněnským místodržitelstvím dne 29. 3. 1882 a tím povolila zřídit školu. Ta mohla používat vyučovací místnost a nástroje českého učitelského ústavu na dnešním Mendlově náměstí v Brně. Za učitele školy na návrh ředitele byli přijati: Jan Nesvatba (zpěv) a Jan Kment (varhany). Všechny teoretické předměty měl vyučovat ředitel. Základní příjmy školy byly školné a pravidelné členské příspěvky. Protože většina žáků žila v chudobě, nemohlo být školné nijak vysoké. Proto na počátku žáci platili 5 zlatých na celý rok.

Na začátku prvního roku vyučování 1882 se přihlásilo 18 žáků, při přijímacích zkouškách jich bylo přijato 9. Dne 15. 8. 1882 bylo zahájeno vyučování. Protože varhany byly přístupny pouze večer, vyučovalo se zejména ve večerních hodinách. Cvičným nástrojem bylo pedálové harmonium. Po roce vedení školy dospěl Janáček k tomu, že pouhý jeden rok nestačí na dokonalou

výchovu varhaníků, proto již druhý školní rok 1883-84 rozšířil školu na dva ročníky. Brzy ale Janáček přichází k přesvědčení, že ani dva roky nestačí a tak se ve školním roce 1885-86 varhanická škola rozšiřuje na tři ročníky. Bohužel tyto tři ročníky pro nedostatek peněz a místností nefungují zároveň, noví žáci jsou přijímáni každý třetí rok, takže někteří zájemci, kteří chtějí na varhanickou školu vstoupit, musí až dva roky čekat. Těch, co dokončili všechny tři roky studia bylo poměrně málo, ale Janáčkově šlo vždy v první řadě o kvalitu absolventů, nikoli o množství.

Roku 1886 se škola přestěhovala do nových prostor v prvním poschodí domu U modré koule na Starobrněnské ulici č.7 blízko Zelného trhu. Místnost byla k dispozici celý den, žáci tedy mohli dostatečně cvičit. Byly zde jedny malé varhany a potom varhany, které si škola r.1884-85 koupila od firmy bratří Riegrů v Krnově za 380 zlatých. Kromě toho si škola najala také klavír za měsíční nájemné 4 zlaté. Nástroje ale brzo nedostačovaly. Roku 1892 byl proto zakoupen klavír od firmy Lhota za 300 zlatých. Nové druhé varhany byly pořízeny r. 1893-94 od firmy Mölzer z Kutné Hory, byly dvou manuálové se sedmi rejstříky za 1345 zlatých. Aby bylo možno zakoupit tyto nástroje, nestačili škole příspěvky ani drobné sbírky. Bylo třeba každoročních větších darů. Pravidelné dotace přicházely zejména od olomouckého arcibiskupa a brněnského biskupa, později také od Cyrilo-metodějské záložny a od panujícího knížete Jana z Lichtensteinu. K získání podpory ze státní pokladny bylo potřeba velmi často velkých protekcí, někdy až u samotných ministrů. Bylo jen dobře, že v čele Jednoty působili lidé, kteří se stýkali s vysokou společností, jako byl například hrabě Harrach. První státní podporu škola dostala v r. 1890 a to 200 zlatých.

Místnost na Starobrněnské ulici brzy nedostačovala rostoucímu rozmachu školy, proto po deseti letech se varhanická škola r.1896-97 znovu stěhuje a to do prvního poschodí rožního domu v Jakubské ulici č. 1 a Rudolfské, nyní České ulici č. 8. Zde měla škola k dispozici celé poschodí, celkem tedy čtyři místnosti. Teprve r. 1904 se státní podpora natolik zvýšila (na 800 korun), že se mohlo vyučovat současně ve dvou ročnících, r. 1905 se škole dostalo ještě vyšší podpory (1500 korun), takže bylo možno vyučovat ve třech ročnících současně. Školné se zvýšilo o 50 krejcarů nebo o 1 zlatý, později bylo školné stanoveno na 10 korun měsíčně. Roku 1905 byly zakoupeny třetí

varhany, též od firmy Mölzer, měly deset rejstříků a stály 3190 korun. Fakt, že hudební škola byla v centru města, měl neblahý vliv na školu (bylo tu příliš hlučno) a i na okolí, které stále s větší nevolí snášelo hluk způsobený školou. Proto usiloval Janáček zakoupit pro školu vlastní budovu.

Díky státní podpoře 30 000 korun Jednota mohla koupit tzv. řeckou vilu na rohu Giskrovy třídy (dnešní Kounicovy ulice) č.30 a Seminářské (dnešní Smetanovy) ulice č. 14. Byl zde větší klid díky zahradě, která školu obklopuje. Dne 15. srpna 1908 se tam škola nastěhovala. Jednota také myslela na to, aby zaopatřila řediteli vhodný byt ve školní budově. V zahradě tedy nechala postavit přízemní zahradní domek, kam se Janáček nastěhoval začátkem školního roku 1909-10 a bydlel v něm až do své smrti. Nová školní budova disponovala 18 učebnami, 4 varhanami a 5 klavíry a navštěvovalo ji již 100 žáků s 7 učiteli. Protože škola každoročně žádala stát o dotace, musela se podrobit také školním inspekcím. V roce 1895 inspekci provedl J. N. Fuchs, ředitel vídeňské konzervatoře a kapelník dvorní opery, později to byl Josef Klička, profesor pražské konzervatoře nebo ministr Pacák. V letech 1913-14 se škole velmi dařilo, dostala od státu celkem 15 350 korun, takže byla finančně zajištěna a mohla se zdárně rozvíjet. Do tohoto slibného vývoje však zasáhla válka. Nebylo dostatek finančních prostředků, žáci a učitelé museli nastoupit na vojenskou službu, budoucnost školy byla nejistá. Naštěstí škola tyto velmi těžké chvíle ustála a počátkem školního roku 1918-19 se píše ve výroční zprávě: „Rosteme v jarním slunci našeho státu. Varhanická škola zaniká, aby z ní vyrostla a k novému životu se rozvinula konservatoř, nová škola, zakrátko státní.“¹

1.2 Varhanická škola a její organizace, cíle a pedagogický přínos

Jak jsem již zmínila v předchozí kapitole, Leoš Janáček se při zrodu varhanické školy nechal inspirovat studiem na pražské varhanické škole. Také při tvorbě rozvrhu předmětů vyšel Janáček z učební osnovy pražské školy. Předměty byly tři: nauka o skladbě hudební, hra na varhany a zpěv. V prvním a druhém ročníku bylo skladebným předmětům věnováno 9 hodin (z toho 6 teorii a 3 improvizaci), varhanám 3-6 hodin týdně, zpěvu 2 hodiny; ve třetím ročníku

---

¹ Kundera, L. Varhanická škola. 1. vyd. Olomouc: Velehrad, 1948, s.27

potom teorii a varhanám po 6 hodinách a místo zpěvu se vyučovaly dějiny hudby také 2 hodiny týdně. Od roku 1896 bylo teorii a improvizaci určeno ve všech ročnících 6 hodin týdně.

Předmět *nauka o skladbě hudební* vyučoval sám ředitel. Vytvořil vlastní harmonický systém, více vědecký, který umožňuje, aby se žák rozvíjel individuálně. Roku 1897 vydal tiskem nauku „O skladbě souzvukův a jejich spojův“ u Františka Urbánka v Praze, r. 1913 vydal konečnou verzi a to „Úplná nauka o harmonii“.

V prvním ročníku se probíraly všeobecné hudební znalosti jako byly troj- a čtyřzvuky a jejich převraty, alterované souzvuky, průchody, průtahy. Po roce 1905 se rozdělení látky prvního ročníku ustálila na tři části: o tónu a melodických poměrech, o souzvučích a souzvukových spojích a o tónině a tóninových spojích. Každá z těchto částí se klasifikovala a vedla zvlášť.

Ve druhém ročníku se vyučovalo závěru, modulaci, starým tóninám, kontrapunktu, imitaci a fuze, později ještě harmonizaci církevní písně, od r. 1905 ještě přibyla nauka o sčasování (rytmika) a dvojitá opora a dvojitá fuga.

Třetí ročník byl vyhrazen formám a nauce o nástroji.

Toto byla skladebná nauka teoretická. Aby si žáci teorii mohli lépe osvojit, druhá část skladebné nauky byla praktická, kde se teoretické poznatky prakticky prováděly. Jedna z praktických předmětů byla *improvizace*, dále pak *číslovaný bas*, kde se hrály „Etudy s číslovaným basem“ od Biemaineho a očíslovaný part Beethovenovy Missa solemnis. Dalším praktickým předmětem byla *hra s partitur* a *Bachovský kontrapunkt*, který byl pro budoucí varhaníky velmi důležitý.

Dalším z hlavnějších předmětů na varhanické škole byla *hra na varhany*. Janáček klade důraz, aby varhany na škole vyučoval vynikající odborník a dokonce se sám r. 1884 pokouší napsat nějaké varhanní skladby. I když se hra na varhany vyučovala každý den, na hodinách byla přítomna vždy celá třída a tak doba, kterou žáci trávili hraním, byla velmi krátká. Proto také Janáček dbal na to, aby žáci na varhany mohli cvičit ve svém volném čase a tím se více zdokonalovat. Z počátku se vyučovaly skladby Bacha, průvody mší, později v r. 1903-04 po vzoru vídeňské a pražské konzervatoře byla učební látka rozdělena na šest kurzů, každý kurz bylo možno absolvovat v jiném čase.

Třetím hlavním předmětem byl *zpěv*, tak důležitý pro budoucí varhaníky a ředitele kůrů. Zejména zásluhou učitele M. Koblížka se zpěv dělil na hlasová cvičení, intonaci, chorální, sborový a někdy i sólový zpěv. Často se využívalo učebnice „Návod pro vyučování zpěvu“ od Leoše Janáčka.

K těmto třem základním předmětům byly začleněny další předměty. Jedním z nich byly *dějiny hudby*, r. 1885-86 to byla *psychologie*, později i *pedagogika* (když Janáček zařadil tyto nehudební předměty do učební osnovy, zřejmě už počítal s tím, že varhanická škola bude vychovávat příští učitele hudby). Roku 1886-87 přišlo další rozšíření učebních osnov a to o *náboženství*, které se vyučovalo po jedné hodině ve všech ročnících.

Školní rok 1891-82 přináší další změnu v osnově, zahrnuje se do ní i *hra na klavír*. Žáci museli nastudovat skladby od Mozarta, Haydna, Beethovena, Chopina, Webera, později od Čajkovského či Griega.

Ve školním roce 1903-04 se začala vyučovat *hra na housle*. Stalo se tak z praktického důvodu – v možnostech žáků bylo spíše zakoupení houslí než klavíru. Další změna nastala roku 1907-08, do osnov přibyla *hra na dechový nástroj*. To proto, že se po varhaníkovi žádalo, aby byl schopen řídit městskou hudbu. Janáček se domníval, že by si každý varhaník měl dokázat vycvičit hudebníky a právě proto bylo potřeba umět hrát na některý dechový nástroj. Žáci si mohli volit mezi hobojem, klarinetem, flétnou a lesním rohem.

Roku 1910-11 to byly další dva předměty a to *orchestrální hra* a *mužský sbor*. Oba předměty Janáček volil zejména pro školní účely, orchestrální hra sloužila pro lepší pochopení skladby a sbor k poznání sborové literatury a vycvičení budoucích sbormistrů. Na varhanické škole později (roku 1913) vznikl další sbor a to smíšený, který provozoval chrámovou hudbu a vystupoval v různých chrámech v Brně a okolních obcích. Na začátku roku 1917-18 čítal tento sbor okolo sta žáků. Bohužel i do tohoto projektu rušivě zasáhla válka.

Důležitou součástí varhanické školy byl také desetiměsíční *kurz pro venkovské varhaníky* založený roku 1905. Sloužil pro ty, kteří měli jiné hlavní zaměstnání, ale přitom chtěli zastávat funkci varhaníka ve své obci. Úkolem kurzu bylo naučit žáka za nejkratší dobu to, co pro své povolání nejnuteněji potřebuje (tj. v teorii – hlavní akrody, improvizace závěru, modulace; ve varhanách – hra preludií a písní pro celý církevní rok; ve zpěvu – obřadní zpěvy

při pohřbu, na květnou neděli a o velikonocích). Tento kurz byl hojně navštěvován a vyšlo z něj za 12 let jeho trvání 184 hudebníků.

Roku 1913 byl zřízen další kurz vyspělosti. Byl určen pro ty, kteří se ještě po absolvování varhanické školy chtějí dále věnovat studiu svého nástroje.

V posledních dvou letech přestala být varhanická škola jen školou pro varhaníky, protože hra na klavír a na housle se staly samostatnými studijními předměty. Varhanická škola měla tedy v letech 1917-18 tři hlavní obory: varhanicko-skladatelský, klavírní a houslový. Díky zřízení těchto samostatných předmětů zájem o studium na varhanické škole velmi vzrostl a tak malé prostory, jaké škola měla, nestačily. A tak měl Janáček po malých úpravách učební osnovy, kam bylo třeba zahrnout ještě ostatní nástroje a zpěv, organizaci „hudební konzervatoře“ hotovu.

Na varhanické škole působili vynikající umělci a učitelé. Byl jím např. absolvent pražské varhanické školy, hudební skladatel, pedagog, houslista a varhaník *František Musil*, jenž byl vedle Janáčka nejvýznamnější brněnskou hudební osobností. Na varhanické škole vyučoval v letech 1905-1908 a to kontrapunkt, instrumentaci, hru z partitur a varhany. K jeho nejznámějším dílům patří *Stabat Mater*, *Sonáta solemnis* a *Zlatý kolovrat* (balada na slova K. J. Erbena).

Dalším významným pedagogem byl *Eduard Tregler*, který na varhanické škole vyučoval v letech 1913-1919 a potom na konzervatoři až do roku 1932 předměty kontrapunkt, teoretické předměty a varhany. Roku 1897 se stal jediným českým varhaníkem, který zastával vysokou funkci prvního dvorního varhaníka královského domu v Drážďanech. Psal zejména liturgickou hudbu, nejvýznamnější je *Sonáta pro velké varhany*, *sonáta c moll*, op. 27. Založil Lounskou filharmonii, kterou sám řídil a dirigoval.

Na varhanické škole působili další výborní učitelé, byli to např. *Max Koblížek*, *Bohumil Holub*, *Ferdinand Vach*, *Marie Kuhlová*, *Marie Dvořáková*, *Ludmila Tučková*, *Rudolf Reissig*, *Pavel Dědeček*, *Ladislav Malý*, *Rudolf Pavlata* a další.

Z Janáčkovy varhanické školy vzešlo také mnoho skvělých absolventů. Byl to např. *C. M. Hrazdira*, později jako dirigent Českého národního divadla v Brně jako první nastudoval Janáčkovu operu *Její pastorkyňa* v době, kdy byla odmítnuta ředitelem opery ND v Praze panem Karlem Kovařovicem. Její světová

premiéra se tedy díky Hrazdirovi uskutečnila 21. 1. 1904 v Brně. Od roku 1910 působil na Balkáně – byl městským a dómským kapelníkem ve Splitu, pak přešel do Lublaně, kde zaujal post dirigenta Slovinské filharmonie. Až na sklonku života roku 1925 se vrátil do rodného Brna. Sám napsal skladby pro klavír, harmonium a orchestr, opery a operety, hudbu scénickou i komorní.

Vynikajících absolventů bylo mnoho, zmíním alespoň některé z nich: *Josef Černík, Jan Kunc, Josef Blatný, Vladimír Ambros, Vilém Petrželka, Jaroslav Kvapil, Václav Kaprál, Osvald Chlubna a Břetislav Bakala.*

Varhanická škola také pěstovala domácí a veřejné produkce. Velkým kladem *domácích produkcí* byly přednášky a výklady ředitele Janáčka, např. Kterak hudbě naslouchá hudebník nebo O dramatických kvintách a oktávách, které sledovaly teoretickou, estetickou i sociální stránku hudby.

Veřejné produkce se dělily na koncerty chorálně orchestrální, a dále pak na tzv. sonátové hodiny a symfonické orchestry. Žáci varhanické školy a veřejnost tak byli seznamováni s díly nejdůležitějších stylových období od renesance přes baroko až po romantismus a soudobé skladby s důrazem na hudbu českou a slovanskou. Chorálně orchestrální díla byla svěřena Ferdinandu Vachovi, díky němuž řízení zazněly v Brně skladby K. H. z Polžic, A. Dvořáka, skladby Palestrinovy, J. Haydna apod.

Sonátové hodiny (asi od roku 1908) měly na pořadu komorní hudbu s různým nástrojovým obsazením děl zejména vídeňských klasiků, zvláště pak L. van Beethovena a ruských romantiků (Čajkovskij, Musorgskij). Z českých klasiků byli zastoupeni Smetana, Dvořák, Nedbal a J. B. Foerster, z mladých Janáčkoví žáci, zejména Josef Černík. I sonátové hodiny Janáček zpestřoval svými originálními výklady a přednáškami. Pronášel své názory o lidové písni, o nápěvcích mluvy a zkoumal otázku národnosti v hudbě a burcoval jimi své žáky k zamyšlení.

Vrcholem veřejných produkcí a poučení pro žáky a veřejnost byly na varhanické škole symfonické koncerty, konané v Lužánkách vždy v neděli dopoledne. Žáci varhanické školy byli přímo zařazováni do orchestru a vedeni zkušenými hráči i umělci z orchestru Národního divadla v Brně za řízení kapelníka Rudolfa, aby poznávali a chápali styl skladeb Smetanových, Dvořákových, Fibichových, francouzských a severských skladatelů. Důsledným

spojením teorie a praxe tak žáci dostávali v dostatečné míře jak teoretických tak praktických znalostí a zkušeností.

Varhanická škola v Brně tak dala užitečný a dokonalý základ pro vznik konzervatoře hudby.

2. VÝVOJ VARHANICKÉ ŠKOLY OD ROKU 1919 DO KONCE II. SVĚTOVÉ VÁLKY

2.1 Vznik konzervatoře a její sídlo

Na základě snah o vytvoření kvalitnějšího vyučování hudby se 28.10. 1918 setkali L. Janáček a R. Reissig při oficiálním jednání, které vyústilo v podání formální žádosti o zřízení konzervatoře v Brně. V březnu 1919 byly schváleny tyto návrhy nejprve školským odborem Národního shromáždění a v dubnu téhož roku vládou ČSR. Nakonec vznikla dohoda o zániku hudební školy Besedy brněnské², hudební školy Vesny³ a varhanické školy ve školním roce 1918/1919 a místo nich se zřídila brněnská konzervatoř. Od 1. 9. 1919 existovala podle zpětného nařízení ministerstva školství jako soukromý ústav po dobu jednoho roku, kde ředitelem byl L. Janáček. Po organizační stránce se dělila na mistrovskou školu (skladba a klavírní hra), střední školu s čtyřletým oddělením skladby a dirigování, hry na varhany; sedmiletým studiem v oboru instrumentálním, šestiletým trváním v oboru kontrabasů a dechových nástrojů, s pětiletou dobou v oboru pěveckém, s tříletým oborem učitelským a dvouletým vzděláním na škole herecké a elementární hudební školu. Následovala opět další jednání, která měla vést k zestátnění. 22. 3. 1920 podle zákona číslo 183/Sb.z se zřídila Státní hudební a dramatická konzervatoř s mistrovskými třídami pro obory klavír a skladbu, ředitelem (od roku 1920 do roku 1923) se stal Janáčkův žák Jan Kunc.

Varhanická škola se v roce 1919 rozštěpila na dvě části. Jedna část se stala státní konzervatoří a druhá zůstala dál školou Jednoty pro zvelebení církevní hudby na Moravě. Klavírní a varhanní oddělení konzervatoře působilo na Smetanově ulici, za to profesori konzervatoře zdarma vyučovali na varhanické škole. Někteří pedagogové přešli z varhanické školy na nově zřízenou konzervatoř, byli to např. František Musil a Eduard Tregler, kteří tak v Brně vytvořili vyspělou tradici výuky hry na varhany.

---

² Hudební škola filharmonického spolku Beseda brněnská vznikla z Janáčkovy podnětu r. 1863

³ Hudební vzdělávací jednota Vesna a její školská zařízení získala roku 1871 všeobecně vzdělávací charakter a měla svou vlastní hudební školu. O rozvoj hudebního vzdělávání na Vesně se zasloužil její ředitel, školní rada František Mareš (1862-1941). Spolek Vesna funguje i v dnešní době, v nové podobě, registrována na MV ČSR, existuje od 6.2.1991 pod názvem Ženský vzdělávací spolek Vesna, o.s. Rozvíjí vzdělávací, sociální a zájmovou činnost pro širokou veřejnost.

Cituji dopis psaný L. Janáčkem, který řeší majetkové záležitosti z období vzniku Státní konzervatoře a zve ke schůzce výbor Jednoty za účelem zapůjčení majetku a budovy školy konzervatoři podepsané Leošem Janáčkem:

„Jednota pro zvelebení církevní hudby na Moravě ponechává *státu Československému bez náhrady pro Státní konzervatoř hudby v Brně* svou školní budovu čís. 30 Kounicovy ul. V Brně, se vším zařízením, archivem, čtyřmi varhanami, třemi klavíry a ostatními movitostmi školním potřebám sloužícími na dobu, *pokud stát pro Státní konzervatoř nezíská neb nepostaví vhodnější zvláštní samostatnou budovu.*

Jednota pro zvelebení církevní hudby na Moravě si vymíňuje toto:

a. Zahradní budova s přílehlou zahrádkou jsou dány k doživotnímu užívání Leoši Janáčkoví, zakladateli a řediteli varhanické školy za jeho 38 letou činnost.

b. V budově školní vyhrazuje si Jednota pro zvelebení církevní hudby na Moravě světnici č. XII. jako kancelář, v přízemí světlík a jeden sklep i nadále k bezplatnému užívání.

c. Stát zavazuje se budovu školní udržovati v stavu dobrém a platit bude možné daně a veřejné dávky nynější a popřípadě i budoucí, poplatky za vodu, světlo atd. tak, jako letošního roku už činil.

d. Že bude platiti annuity a hypotekárních závazků v hypoteční bance ročně Cyrilometodějské záložně.

Brno, 24. února 1920

Leoš Janáček

za Jednotu pro zvelebení církevní hudby

Msgr. C. Riedl – pokladník

Dr. Rudiš – jednatel

J. Líd – pokladník “.⁴

---

⁴ Hudební archiv Moravského zemského muzea (hudební oddělení), Brno, Smetanova 14, signatura V 780

2.2 Meziválečné a válečné období

I když se brněnská konzervatoř až do skončení první poloviny roku 1945 tísnila v budově bývalé varhanické školy na rohu Kounicovy a Smetanovy ulice (a také v prvním patře pronajatého minoritského kláštera na Orlí ulici a v prostorách bývalého Nového domu na Falkensteinerově ulici - dnes Gorkého), nepřestala Jednota pro zvelební duchovní hudby na Moravě usilovat o vzdělávání budoucích kantorů. Představitelé Jednoty se scházeli na valných hromadách a starala se o zvelebení církevní hudby i v tak těžkých letech, jakými léta válečná a meziválečná bezpochyby byla. Jednota se státem uzavřela smlouvu, kde stálo, že Jednota celou budovu dřívější varhanické školy na Kounicově ulici pronajímá státu pro účely konzervatoře a stát se naproti tomu Jednotě zavázal k provozování dvouročního varhanického kurzu. Tento kurz byl realizován od roku 1929 až do školního roku 1944/45, kdy byla škola uzavřena a studenti byli totálně nasazeni.

Od 1. září 1944 - tedy od doby všeobecného uzavření všech českých divadel - byla rovněž i konzervatoř dána do tzv. "stavu klidu". Výuka byla obnovena bezprostředně po skončení druhé světové války. Tehdy také z iniciativy Jana Kunce byla konzervatoři komisi přidělena budova u Lužánek po německém učitelském ústavu. Tak byl celý výchovný proces soustředěn do jednoho místa, které po postupných rekonstrukcích a stále probíhající modernizaci, po připojení sousedního domu (na tř. Kap. Jaroše č. 45), po přístavbě koncertního sálu a učeben ve dvorní části, slouží dodnes provozu školy.

3. OBNOVA ČINNOSTI VARHANICKÉ ŠKOLY PO II. SVĚTOVÉ VÁLCE DO ROKU 1991

3.1 Varhanní kurz Musica Sacra

Tento tříletý varhanní kurz Musica Sacra byl ve školním roce 1948-49 zřízen Jednotou pro zvelebení církevní hudby na Moravě. Sídlo měl spolu varhanním oddělením konzervatoře v budově na Smetanově ulici a vyučovalo se každodenně. Ředitelem této „školy pro kostelní varhaníky“ se stal Karel Hradil. Ve školním roce 1950-51 se poprvé vyučovalo ve třech ročnících a bylo celkem zapsáno 39 posluchačů z diecézí v Olomouci, Českém Těšíně, Hradci Králové a Brně.

Učitelství sbor tvořilo spolu s ředitelem devět učitelů:

ředitel *prof. Karel Hradil* – varhany, řízení sboru, intonace, chorální zpěv, sborový zpěv a hra z partitur

prof. Miroslav Příhoda – varhany, harmonie, všeobecná hudební nauka, improvizace, kontrapunkt

prof. Jaroslav Smýkal – varhany, intonace a rytmus, obligátní klavír

prof. Jarmila Pazderková – obligátní klavír

P. Alois Ambros a P. Josef Doležal – liturgika, základy latiny, čeština

dr. Jan Burian – sólový zpěv, dějiny hudby

prof. Bohumil Bartoš – nauka o hudebních nástrojích

prof. Vladimír Vacl – dějiny hudby, česká literatura

prof. Josef Černocký – zařízení varhan

Prof. Karel Hradil byl ředitelem kůru a varhaníkem chrámu sv. Cyrila a Metoděje a chrámu sv. Jakuba v Brně, dále byl zakladatel brněnského pěveckého sdružení Foerster (r. 1952) a ženského pěveckého sdružení Krásnohorská (r. 1955). V letech 1947-50 byl sbormistr sboru OPUS, později také sbormistr žakovského sboru hudební školy Jaroslava Kvapila v Brně. Prováděl úpravy písní pro sbory, napsal Českou vánoční mši koledovou a zhudebnil Bezručovy Tři slezské písně. Za jeho působení na varhanické škole s žáky nacvičil mnoho velkých hudebních děl, např. Dvořákovo Stabat mater, Dvořákova mše D dur, Lisztova mše h moll, Pergolesiho Stabat mater či Dvořákovo Te Deum. Každou neděli pak žáci v kostele sv. Jakuba za vedení

prof. Hradila zpívali gregoriánský chorál, což pro všechny byla velká zkušenost a přínos do budoucna.

Dalším významným kantorem byl prof. Miroslav Příhoda, ředitel kůru a varhaník chrámu sv. Augustina na Starém Brně, působil také ve sboru Státního divadla v Brně, kde několikrát vystupoval jako sólista. Prof. Příhoda zkomponoval celkem 12 mší, z toho 4 české a jedno mešní ordinárium. K dalším významným skladbám řadíme čtyřdílnou kantátu Vzkříšení pro sóla, sbor a varhany, cyklus Velkopáteční meditace pro smíšený sbor a cappella, za stěžejní dílo je považována Missa solemnis pro sóla, smíšený sbor, varhany, orchestr a zvony op.15.

3.2 Zánik Jednoty pro zvelebení církevní hudby na Moravě

Další vývoj Jednoty pro zvelebení církevní hudby na Moravě a varhanického kurzu byl řízen státními orgány. Roku 1951 v dubnu Ústřední národní výbor v Brně obdržel zprávu, ve které se říká, že spolek vyvíjí činnost spočívající hlavně v pěstování varhanní hudby, poskytuje laikům z venkova naučit se hře na varhany, dále že spolek vlastní dům na Smetanově ulici č.14, kde se pořádají varhanické kurzy. Má 400 členů a jako předseda je zvolen Gustav Pivoňka.

V září roku 1951 sdělilo Ministerstvo školství, věd a umění úřadu v Brně, že není žádoucí, aby spolek vyvíjel dále svou činnost a doporučilo, aby varhanická škola, kterou zmíněný spolek vyžaduje, byla začleněna do pedagogického oddělení Hudební školy Jaroslava Kvapila v Brně. Protože Jednota pro zvelebení církevní hudby na Moravě neodůvodnila svou další činnost, státní úřad pro věci církevní tedy vyzval funkcionáře spolku o provedení jeho likvidace. Ještě týž rok byla uzavřena dohoda a stanoveny závazky o provozu tříletého varhanního kurzu jako samostatné části Hudební školy Jaroslava Kvapila v Brně a spolek převedl majetek a jmění na Biskupskou konzistoř v Brně.

O roku 1952 byla tedy varhanická škola (tříletý kurz „Musica Sacra“) připojena k pedagogickému oddělení Hudební školy Jaroslava Kvapila na třídě Kapitána Jaroše 24. Od školního roku 1953-54 už existuje pouze její varhanní oddělení a varhanická škola v podstatě zanikla.

Budova varhanické školy (Smetanova 14) byla v roce 1956 poskytnuta k užívání Moravskému zemskému muzeu – oddělení hudby. V sále v prvním poschodí bylo založeno Malé divadlo hudby, v zahradním domku byl zřízen památník Leoše Janáčka.

4. VARHANICKÁ ŠKOLA OD ROKU 1991 DO SOUČASNOSTI

4.1 Varhanická škola řízená Biskupstvím brněnským

Situace po listopadovém převratu roku 1989 nebyla vyhovující. Výuka duchovní hudby sice probíhala, ale na středoškolské (brněnská konzervatoř) a vysokoškolské (Filozofická fakulta Masarykovy univerzity a JAMU) úrovni. Chyběl stupeň základní, varhanická škola, kde by se školili budoucí kostelní varhaníci. Toto všechno si uvědomoval pan PhDr. Karel Cikrle, který již za svých studentských let na Filozofické fakultě v Brně přemýšlel, jak zajistit vzdělání varhaníků, kteří jsou spíše amatéři, mají i jiné zaměstnání než hudební a chtějí vykonávat varhanickou službu. Svůj nápad zrealizoval, Biskupství brněnské (v čele s brněnským biskupem Mons. ThLic. Vojtěchem Cikrlem) tedy roku 1991 zřídilo varhanickou školu.

Ředitelem školy byl jmenován pan Pavel Hamřík žijící v Ostopovicích, narozen 7. 5. 1953, který měl za sebou hodně zkušeností – byl v té době ředitel ZUŠ v Pozořicích, hrál na varhany a vedl sbor. Učitelství sbor byl tedy tvořen těmito kantory:

Pavel Hamřík – ředitel, zpěv, dětský sbor

Anna Holíková – varhany, klavír

Zdeněk Hatina – varhany

Jan Král – varhany, klavír

PhDr. František Míšek – klavír

Ing. Pavel Frkal – pracovník střediska pro liturgickou hudbu

Františka Doležalová – účetní

Mgr. František Lavička – hudební nauka

První přijímací zkoušky na varhanickou školu se dělaly v červnu 1991 a přihlásilo se k nim 120 uchazečů, z prostorových a finančních důvodů jich bylo přijato pouze 38. Varhanické škole byl přidělen památkově chráněný objekt Brno, Petrov 2. Škola měla k dispozici přízemí objektu, byly to pouze dvě místnosti, kde se vyučovala individuální výuka zpěvu, hry na varhany a hry na klavír.

Každý žák měl jednu hodinu týdně výuky varhan, půl hodiny zpěvu a půl hodiny klavíru. Zařízení školy bylo prosté: dvoje digitální varhany značky

Eminent, jedny cvičné mechanické a dva klavíry, přičemž jeden byl vypůjčený. Škola se potýkala s nedostatkem finančních prostředků, velkou výhodou byl počáteční vklad od anonymního sponzora a to 38.000,- Kčs.

Teoretické předměty byly vyučovány v místnosti umístěné v objektu Petrov č. 2 jednou za dva až tři týdny vždy v sobotu dopoledne. Výuka trvala pět hodin, vždy ve dvou skupinkách po devatenácti posluchačích a vedl ji učitel Mgr. František Lavička, profesor brněnské konzervatoře. Nauku o varhanách vyučoval pan Zdeněk Hatina, ředitel kůru v Brně-Zábrdovicích.

Varhanická škola se bohužel potýkala s problémy s legislativou. V říjnu 1990 požádal brněnský biskup Vojtěch Cikrle Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy v Praze o zařazení varhanické školy do sítě škol, avšak tehdejší zákon o soustavě základních a středních škol nedovoloval církvi školu typu ZUŠ zřídit, protože tyto školy nebyly zřizovány podle předpisů MŠMT ČR. Ředitel Hamřík spolu s pedagogy tedy vytvořili učební osnovy na základě učebních osnov hry na klavír a na varhany pro přípravné studium I. a II. stupně základního studia na Lidové škole umění – hudební obor, schválené Ministerstvem školství České socialistické republiky. Brněnský biskup tyto osnovy zaslal pro schválení v lednu 1992 na ministerstvo. Protože se dlouho nedostávalo žádné odpovědi, 7. 4. 1992 tedy Pavel Hamřík navštívil Prahu a osobě jednal na ministerstvu školství s dr. Václavem Vránou, který měl na starosti umělecké školství. Bohužel ani tato výprava nebyla úspěšná – Vrána viděl jako jedinou možnost zřídit tuto školu jako „střední“, takovou, která poskytuje úplné středoškolské vzdělání.

Hlavní problém tkvěl totiž v tom, že základní umělecké školy nebyly začleněny do zákona, který umožňoval zahrnout církevní školy tohoto typu do sítě škol. Tím, že by se varhanická škola podle návrhů stala školou střední by se nic nevyřešilo, varhanická škola chtěla vychovávat amatéry, kteří budou působit na bohoslužbách a ne hudební profesionály, kteří by stejně v kostelech nehráli, neboť by je to neuživilo a museli by si hledat jiné uplatnění.

Brněnský biskup písemně žádal ministra školství profesora Petra Vopěnku, DrSc. o přehodnocení této vzniklé situace. Biskup v dopise uváděl, že při rozhodování o zařazení varhanické školy do sítě škol došlo k pochybení, nebylo přihlédnuto ke zvláštnímu poslání této školy, která vychovává budoucí varhaníky hrající v kostelech na bohoslužbách. Bohužel odpověď i od ministra

Vopěnky byla stále stejná. Situace už začínala být krizová, neboť škola potřebovala peníze na svůj provoz, které Biskupství brněnské také nemělo.

Také sídlo varhanické školy, památkově chráněná budova, potřebovala generální opravu. Jednalo se o tom, že by původní budova varhanické školy Smetanova 14 byla předána Biskupství brněnskému. Bohužel tuto budovu užívalo okolo čtyřiceti let Moravské zemské muzeum, které nevlastnilo jiné prostory, kam by sbírky uložily. Zájemců, kteří chtěli studovat na varhanické škole přibývalo a tak ředitel Hamřík hledal další pomoc. Naštěstí mu vstříc vyšel ředitel Školského úřadu Brno-venkov PhDr. Augustin Šik a předseda Městského úřadu ve Šlapanicích Ing. Oldřich Sedlák. Díky nim varhanická škola nezanikla a dál mohla plnit svoje poslání. Varhanická škola zřízená Biskupstvím brněnským byla zrušena k 1. únoru 1993.

4.2 ZUŠ se zaměřením na církevní hudbu, zřizovatel MÚ Šlapanice

Už od září roku 1992 začalo Biskupství brněnské jednat s ředitelem školského úřadu Brno-venkov. Požadovalo, aby tento školský úřad zřídil Základní uměleckou školu se zaměřením na varhanní hru a liturgickou hudbu a navrhl Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy zařadit tuto nově vzniklou ZUŠ do sítě škol. Stalo se tak díky pochopení starosty města Šlapanic a ředitele školského úřadu Brno-venkov. 1. března 1993 tedy pod novým názvem začala fungovat Základní umělecká škola se zaměřením na církevní hudbu, zřizovatel Městský úřad Šlapanice. Ten varhanické škole ročně přispíval na provoz 100.000,- Kč, školský úřad poskytoval peníze na vyplacení mezd zaměstnanců.

Varhanická škola se v srpnu roku 1993 přestěhovala z Petrova č. 2 do budovy v ulici Za Divadlem č. 4, kde sídlila do října roku 1994, poté se, po 43 letech, přemístila do prvního poschodí původní budovy Janáčkovy varhanické školy, Smetanova 14. V přízemí budovy zůstalo nadále Hudební oddělení Moravského zemského muzea, v zahradním domku Památník Leoše Janáčka.

V budově na ulici Za Divadlem č. 4 byly pouze čtyři místnosti, z toho dvě průchozí. Když se v sobotu vyučovaly teoretické předměty, sotva se tam žáci vešli.

Varhanická škola se zdárně rozvíjela. Ve školním roce 1994-95 ukončilo 14 žáků svou povinnou docházku absolventskými koncerty, kterých se

zúčastnili i profesori Vratislav Bělský a Josef Pukl, významní varhaníci známí po celém světě. Vyjádřili se velmi pochvalně k žákům varhanické školy a zdůraznili skutečnost, že varhanická škola je jediná Základní umělecká škola se zaměřením na církevní hudbu tohoto typu a zaměření v republice na úrovni základního vzdělávacího stupně pro varhaníky amatéry. Výkony absolventů byly podle nich na úrovni s žáky konzervatoře 3. a 4. ročníku.

Žákyně Marie Kozáková a Eliška Smetanová se 15. února 1995 zúčastnily okresního kola celostátní soutěže ZUŠ v Tišnově ve zpěvu a získaly diplom za 2. místo.

Dětský pěvecký sbor pod vedením pana ředitele Hamříka vykonával záslužnou práci – pro klienty sociálně-zdravotnického zařízení – denního stacionáře v Brně-Bohunicích připravoval kulturní program, který měl velký úspěch. Sbor dále vystupoval např. v Blansku, Kuřimi či v Otnici v domově LILA pro postižené děti, kde pravidelně pořádal vánoční benefiční koncert.

Magistrát města Brna se o Základní umělecké škole se zaměřením na církevní hudbu, Smetanova 14, Brno, dne 14. 12. 1995 v dopise určeném panu řediteli Hamříkovi vyjádřil takto:

Základní umělecká škola se zaměřením na církevní hudbu je jedinečnou školou tohoto typu v České republice. Ve své práci dosahuje velmi dobrých výsledků. Působení školy na území města Brna je proto v souladu se zájmy města Brna.

Neustále se měnily zákony a nařízení a tak musela varhanická škola přejít pod Školský úřad Brno-město.

4.3 ZUŠ se zaměřením na církevní hudbu, zřizovatel ŠÚ Brno-město

Zřizovatelem ZUŠ se zaměřením na církevní hudbu se 1. ledna 1996 stal Školský úřad Brno-město, sídlo ZUŠ zůstalo nezměněno, Smetanova 14. O studium na varhanické škole byl velký zájem, počet žáků neustále narůstal.

Ve školním roce 1996-97 studovalo na ZUŠ 138 žáků, z toho bylo 76 v individuální výuce a 62 členů působilo v dětském sboru.

Ve školním roce 1997-98 studovalo na ZUŠ 147 žáků, z toho bylo 85 v individuální výuce a 62 členů působilo v dětském sboru.

Ve školním roce 1998-99 studovalo na ZUŠ 168 žáků, z toho bylo 102 v individuální výuce a 66 členů působilo v dětském sboru.

Ve školním roce 1999-2000 studovalo na ZUŠ 175 žáků, z toho bylo 110 v individuální výuce a 65 členů působilo v dětském sboru.

Vyučování se řídilo učebními osnovami ZUŠ, které byly přizpůsobeny specifickým potřebám školy. Žák, který chtěl být přijat například do 5. ročníku hry na varhany, musel mít buďto ukončen 4. ročník hry na klavír, nebo musel prokázat svůj um na této úrovni. Pokud tyto nároky nesplnil, ale byl shledán být dobrým varhaníkem, vedení školy ho zařadilo do nižšího klavírního oddělení. V závěru školního roku pak museli všichni skládat před komisí postupovou zkoušku.

ZUŠ se zaměřením na církevní hudbu nabízela dva stupně výuky. Na I. stupni studia byly tři ročníky. V 1. a 2. roce se vyučovalo týdně jedna hodina varhany, půl hodiny zpěv, půl hodiny klavír, jedna hodina hudební nauka, jedna hodina liturgika a jedna hodina nauka o varhanách. Ve 3. roce se potom týdně vyučovalo 1 hodina varhany, půl hodiny zpěv, půl hodiny klavír, jedna hodina hudební nauka a jedna hodina dějiny církevní hudby. Po absolvování tohoto I. stupně studia by měli být žáci schopni hrát při bohoslužbách, měli by tedy umět zahrát určité varhanní skladby, písně z kancionálu, žalmy, ordinária apod. Absolventi by tedy měli být připraveni dosáhnout kvalifikačního stupně C 2.⁵

Na II. stupni studia byly čtyři ročníky. Ve všech čtyřech ročnících se učilo týdně: jedna hodina varhany, půl hodiny zpěv, půl hodiny klavír a jedna hodina hudební nauka. Tento stupeň studia byl určen pro nadané žáky, kteří splnili I. stupeň studia a byl zaměřen na koncertní hru. Absolventi tohoto II. stupně dovedly hrát skladby na úrovni konzervatoře, tedy skladby od Bacha až po Ebena.

Pedagogický sbor v ZUŠ se zaměřením na církevní hudbu tvořilo devět pedagogů:

Pavel Hamřík, ředitel – zpěv, dětský sbor

Zdeněk Hatina – varhany, nauka o nástroji

Anton Mészáros – klavír

BcA. Tomáš Syrek – varhany, klavír

---

⁵ Kvalifikační stupně, viz příloha č. 12

Stanislava Dřevíková – varhany, klavír, hudební nauka

Petra Štursová – klavír

Bc. Dagmar Kolařová – varhany, klavír

Mgr. Ivana Divišová – zpěv

Mgr. Marie Havlátová – zpěv

Dále nad rámec osnov ZUŠ vyučoval liturgiku v šestém ročníku pan PhDr. Karel Cikrle, v pátém ročníku liturgiku vedl pan Ing. Jiří Sedláček a hudební nauku a dějiny církevní hudby vyučoval Zdeněk Hatina. Ekonomkou byla Františka Doležalová, školníkem potom Tomáš Dvořáček.

Ve školním roce 1998-99 byla zavedena výuka klavíru nevidomých žáků, kterou vyučoval nevidomý učitel Anton Mészáros, který také učil na brněnské konzervatoři obor klavírní improvizace.

Škola pořádala mnoho koncertů duchovní hudby v kostelech a posílala své žáky na festivalové koncerty Základních uměleckých škol města Brna. Například žákyně pana Zdeňka Hatiny Ludmila Olšanská se 4. října 1997 zúčastnila Festivalu duchovní hudby svaté Cecílie v Ústí nad Orlicí ve hře na varhany a 2. října 1999 se na stejném festivalu předvedla taktéž žačka pana Hatiny Světlana Prýglová. Obě tam velmi dobře reprezentovaly varhanickou základní uměleckou školu. Dále se například dne 23. února 2000 zúčastnili okresního kola soutěže ZUŠ v sólovém a komorním zpěvu žáci studující u pana ředitele Hamříka zpěv a to Anežka Šimberová a Toník Jedlička. V kategorii komorní zpěvu se žáci umístili na 1. místě a postoupili do krajského kola, kde 16. 3. 2000 skončili na krásném 3. místě. V sólovém zpěvu se Toník Jedlička umístil na 2. místě ve III. kategorii a Anežka Šemberová obdržela diplom za 3. místo ve IV. kategorii.

Výkony některých žáků studujících na ZUŠ se zaměřením na církevní hudbu byly srovnatelné s výkony žáků konzervatoře. Čtyři žáci tedy byly přijati ke studiu na konzervatoři a to Lukáš Janírek (Církevní střední varhanická škola v Opavě), Petr Sobotka, Marie Humpolová a Marie Kolaříková (Církevní konzervatoř v Kroměříži).

4.4 ZUŠ se zaměřením na církevní hudbu, zřizovatel Jihomoravský kraj - současný stav

Protože se zrušili Školské úřady, dochází opět ke změně zřizovatele a to k 21. červnu 2001. Zřizovatelem se stává a i v dnešní době stále je Jihomoravský kraj, Brno, Žerotínovo náměstí 3/5. Škola stále sídlí na Smetanově 14, Brno. Škola má kapacitu 200 žáků a ve školním roce 2008-09 je plně obsazena, takže v ní studuje 200 žáků, z toho 39 žáků navštěvuje sbor, 111 žáků individuální výuku základního studia (navštěvují tedy základní školu), 15 žáků individuální výuku pro studenty středních škol a 35 žáků individuální výuku studia pro dospělé osoby (tedy osoby pracující nebo studující vysokou školu).

Na ZUŠ se zaměřením na církevní hudbu jsou vyučovány tyto předměty: hra na varhany, hra na klavír, hra na housle, pěvecká hlasová výchova, sborový zpěv, hudební nauka, improvizace a hudební výchova pro nejmladší žáky – předškoláky. Nad rámec osnov ZUŠ mají žáci tyto předměty: nauka o varhanách, dějiny církevní hudby, liturgika, liturgická hudba a zpěv. Tyto předměty nad rámec výuky jsou povinni splnit žáci navštěvující varhanní oddělení.

Školné při individuální výuce žáka při jedné vyučovací hodině týdně činí 350,- Kč měsíčně, plnoletí studenti platí při jedné vyučovací hodině týdně 400,- Kč měsíčně. Na ZUŠ existují také tzv. „sourozenecké slevy“, tj. jedno dítě platí 100% školného, každý jeho další sourozenec už jen 50%.

Učebny jsou vybaveny třemi píštalovými dvoumanuálovými varhanami, dvěma digitálními dvoumanuálovými a jedněmi třímanuálovými koncertními varhanami. Všechny učebny na ZUŠ jsou vybaveny klavírem.

Ředitelem je už 18. rok pan Pavel Hamřík. Pedagogický sbor se skládá z těchto učitelů:

Pavel Hamřík – pěvecká hlasová výchova – zpěv, sborový zpěv – dětský chrámový sbor

Mgr. Zuzana Pálenská – pěvecká hlasová výchova – zpěv

MgA. Naďa Bláhová – pěvecká hlasová výchova – zpěv

Mgr. Marie Kábelová – pěvecká hlasová výchova – zpěv (MD)

Bohumil Menšík – hra na housle

Petra Majtnerová – hra na klavír

BcA. Tomáš Syrek – hra na varhany, hra na klavír, improvizace, hudební nauka

MgA. Stanislava Syrková – hra na varhany, hra na klavír, improvizace

Bc. Dagmar Kolářová – hra na varhany, hra na klavír, sborový zpěv – dětský sbor Petrováček, improvizace

BcA. Ludmila Lorencová – hra na varhany, hra na klavír

MgA. Mária Nedomová Ph.D – hra na varhany, hra na klavír

Ekonomkou je Mgr. Františka Doležalová, školník Mgr. Bc. Tomáš Dvořáček, Dis. Výuku nad rámec osnov ZUŠ vyučují Zdeněk Hatina – nauka o varhanách, dějiny církevní hudby a PhDr. Karel Cikrle – liturgika, liturgická hudba a zpěv.

Na ZUŠ jsou vedeny dva dětské pěvecké sbory. S organizačními záležitostmi obou sborů ale i se zpěvem ochotně vypomáhají rodiče dětí. První sbor vede pan ředitel Pavel Hamřík. Ansámbl vystupuje převážně ve farnosti Brno-Starý Lískovec. Konkrétně sbor zkouší každou středu od 16.45 do 18.00 hod v kostele sv. Jana Nepomuckého v Brně-Starém Lískovci. Po zkoušce vždy následuje mše pro děti, při které soubor účinkuje. Sbor také vystupuje na koncertech, které pořádá ZUŠ a při církevních svátcích během roku. Zvláštností toho sboru je fakt, že v něm zpívají i rodiče a starší sourozenci dětí, což pomáhá dětem snáze se naučit vícehlasé písně a chór tím dostane zajímavé zvukové zabarvení.

Druhý dětský sbor se jmenuje Petrováček a působí při katedrále sv. Petra a Pavla Brno – dóm. Řídí ho Bc. Dagmar Kolářová. Nácvik skladeb probíhá každou neděli v 10 hodin dopoledne v kanceláři farního úřadu Brno – dóm. V souboru účinkují děti všech věkových kategorií. Nejmladšímu zpěváčkovi jsou 4 roky, nestaršímu je 16 let. Repertoár je tedy uzpůsoben jak dětem malým tak i starším. Tvoří jej tedy rytmické písně, zpěvy z Taizé ale také klasická hudba. Doprovodnou kapelu pro sbor tvoří tatínci členů souboru.

Biskupství brněnské neustále spolupracuje s varhanickou školou. ZUŠ sídlí v budově na ulici Smetanova č. 14, což je stále majetek Biskupství brněnského. Se školou také úzce spolupracuje dobrovolná společenská zájmová organizace Musica sacra, jejíž předseda je PhDr. Karel Cikrle. Tato organizace navazuje na činnost spolku „Jednota pro zvelebení církevní hudby na Moravě“. Sdružení Musica sacra poskytuje školné pro dětský sbor, financuje

výuku předmětů nad rámec učebních osnov státních ZUŠ, každým rokem se podílí na organizování Společného varhanního koncertu v chrámu sv. Augustina v Brně – Masarykově čtvrti, všech brněnských ZUŠ, na kterých se vyučuje hra na varhany.

Na konci studia absolventi hry na varhany vykonají církevní (kvalifikační) zkoušku, která zaručí jejich kvalifikovanost pro působení při liturgických obřadech. Výbor sdružení Musica sacra spolu s varhanickou školou pro tyto účely vytvořil systém kvalifikačních stupňů⁶. Po složení příslušné zkoušky daného stupně obdrží absolvent „Kvalifikační osvědčení“.

Hlavním cílem školy je vychovávat kvalifikované chrámové hudebníky a varhaníky, což se z velké části daří. Mnoho absolventů varhanické školy jsou členy scholy, vedou dětské sbory a téměř všichni absolventi působí v kostelech při bohoslužbách.

Základní umělecká škola se zaměřením na církevní hudbu je jediná škola tohoto typu a zaměření v České republice na úrovni základního vzdělávání pro varhaníky amatéry. Naplňuje tak stále myšlenku Leoše Janáčka, se kterou tuto školu před více než 120-ti lety zakládal.

---

⁶ Kvalifikační stupně, viz příloha č. 12

ZÁVĚR

V této bakalářské práci jsem se snažila přiblížit vývoj varhanické školy od jejího založení po současný stav. I když byla škola v minulosti zkoušena různými obdobími úpadku (válečné období) nebo naopak rozmachu (např. od roku 1908, ve kterém škola dostala vlastní budovu), vždy se její představitelé a zřizovatelé snažili tradici této školy udržet. Ať už to byl Leoš Janáček, který školu založil, dále pak po druhé světové válce Karel Hradil i dnešní ředitel školy pan Pavel Hamřík. Svůj lví podíl na tom, že varhanická škola nezanikla, má jistě také Jednota pro zvelebení církevní hudby na Moravě, dále také Biskupství brněnské a zájmová organizace Musica sacra.

V současné době se v budově varhanické školy dělá půdní vestavba. Budou tam kanceláře Střediska pro liturgickou hudbu Diecézní liturgické komise Biskupství brněnského a organizace Musica sacra. Je to pomocný a poradní orgán biskupa, vedoucí diecézní referent pro liturgickou hudbu je PhDr. Karel Cikrle. Vestavba by měla být dokončena v roce 2011 a varhanická škola v ní dostane k dispozici dvě místnosti.

Jsem velmi ráda, že poslání této školy nezaniklo, že se rozvíjí dále v podobném duchu, v jakém byla škola založena. Důkazem toho je mnoho absolventů, kteří působí v kostelech při bohoslužbách. Díky nim varhanní a chrámová hudba neupadá, naopak, na varhany v chrámech a kostelech hrají školení a zdatní hráči. Což je velmi pozitivní a za to patří ZUŠ se zaměřením na církevní hudbu velký dík.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Helfert, V.: *Leoš Janáček I. V poutech tradice*. Brno, Oldřich Pazdírek, 1939

Kundera, L.: *Janáčkova varhanická škola*. 1. vydání, Olomouc, Velehrad, 1948

Procházková, J. a Volný, B.: *Leoš Janáček, narozen na Hukvaldech*. 1. vydání, Brno, Moravské zemské muzeum, 1994

Přibáňová, S.: *Leoš Janáček*. 1. vydání, Praha. Horizont, 1984

Přibáňová, S.: *Památník Leoše Janáčka*. Moravské muzeum v Brně, 1978

Štědroň, B.: *Leoš Janáček v obrazech*. 2. vydání, Praha, SPN, 1980

Štědroň, B.: *Leoš Janáček - k jeho lidskému a uměleckému profilu*. 1. vydání, Praha, Panton, 1976

Štědroň, B.: *Leoš Janáček - vzpomínky, dokumenty, korespondence a studie*. 1. vydání, Praha, Supraphon, 1986

Uher, J. a Přibáňová, S.: *Brněnskou stopou Leoše Janáčka*. 1. vydání, Brno, Blok, 1988

SEZNAM PRAMENŮ

Hudební archiv Moravského zemského muzea v Brně

Hudební oddělení, Brno, Smetanova 14

Archiv ZUŠ se zaměřením na církevní hudbu, Brno, Smetanova 14

Internetové stránky občanského sdružení chrámových hudebníků Musica sacra

Dostupné z: <http://www.musicasacra.cz/> dne 20. 3. 2009

Internetové stránky ženského vzdělávacího spolku Vesna, o.s.

Dostupné z: <http://www.vesnaspolek.cz/> dne 3. 3. 2009

Internetové stránky ZUŠ se zaměřením na církevní hudbu, Brno, Smetanova 14

Dostupné z: <http://www.zusvarhanicka.cz/> dne 1. 4. 2009

Internetové stránky Encyklopedie dějin měst Brna

Dostupné z: <http://www.encyklopedie.brna.cz/> dne 25. 2. 2009

SEZNAM PŘÍLOH

- Příloha č. 1 Varhanická škola od roku 1881 do roku 1919 – ředitel
Leoš Janáček
- Příloha č. 2 Učebny varhanické školy v době, kdy byl ředitel L. Janáček
- Příloha č. 3 Leoš Janáček se svými žáky, učitelský sbor varhanické školy
- Příloha č. 4 Sídlo ZUŠ se zaměřením na církevní hudbu, Brno,
Smetanova 14
- Příloha č. 5 Zahradní domek L. Janáčka u varhanické školy, dnes Památník
Leoše Janáčka
- Příloha č. 6 ZUŠ se zaměřením na církevní hudbu, Smetanova 14, Brno od
roku 1991 do současnosti – ředitel Pavel Hamřík
- Příloha č. 7 Píšťalové varhany z doby L. Janáčka, Brno, Smetanova 14
- Příloha č. 8 Píšťalové varhany varhanické školy, Brno, Smetanova 14
- Příloha č. 9 Digitální dvoumanuálové varhany značky „Eminent“, Brno,
Smetanova 14
- Příloha č. 10 Program absolventského koncertu žáků ZUŠ
- Příloha č. 11 Závěrečné vysvědčení ze ZUŠ se zaměřením na církevní hudbu
- Příloha č. 12 Kvalifikační stupně

Příloha č. 1

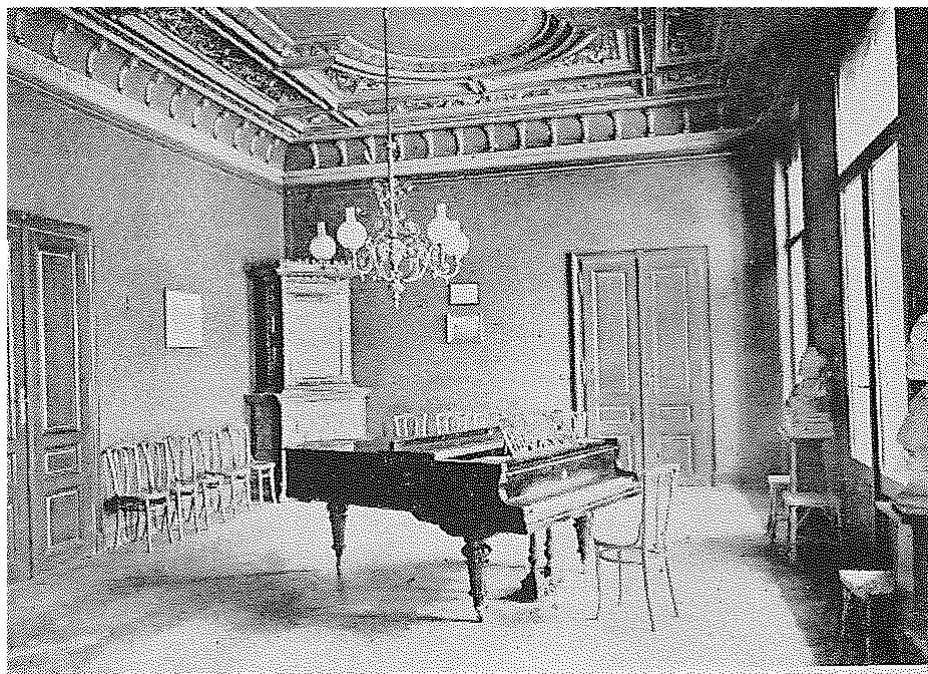
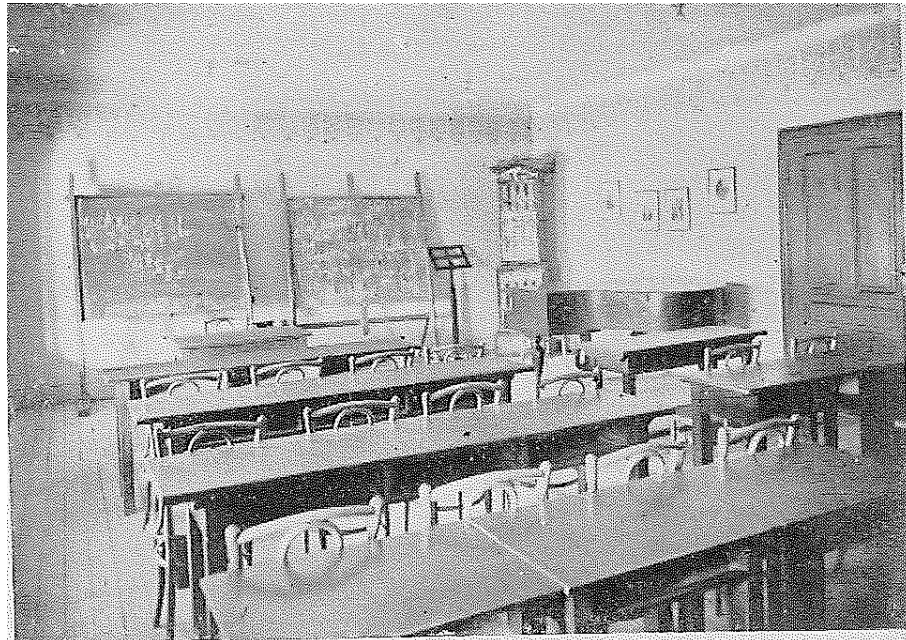
Varhanická škola od roku 1881 do roku 1919

ředitel Leoš Janáček

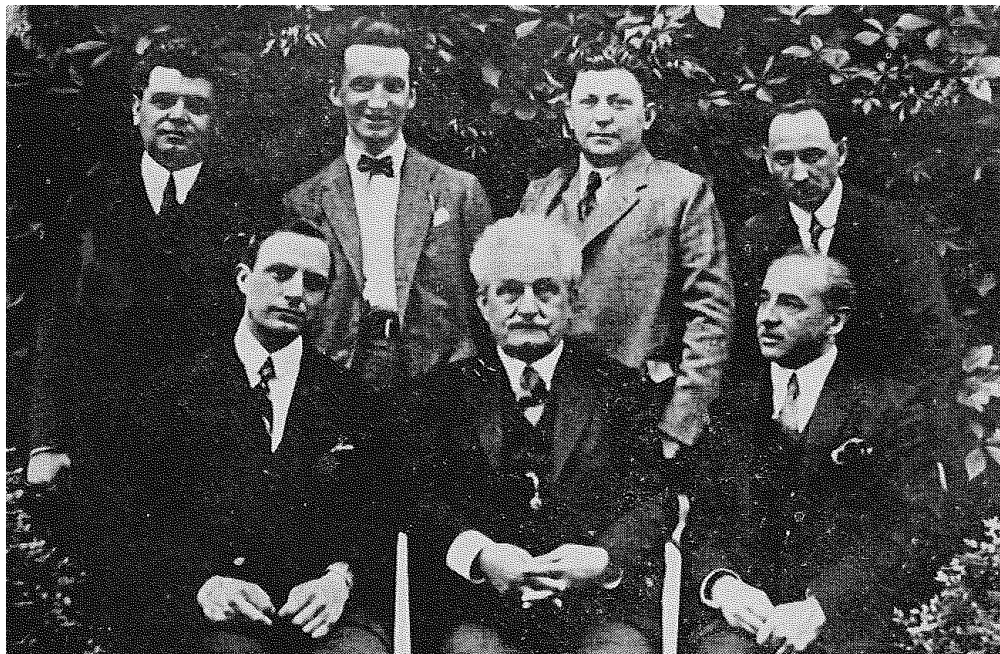
Příloha č. 2

Učebny varhanické školy v době, kdy byl ředitel Leoš Janáček

Příloha č. 3

Leoš Janáček se svými žáky

sedící zleva: Dr. Ludvík Kundera, Leoš Janáček, František Neumann
stojící zleva: Vilém Petrželka, Břetislav Bakala, Jaroslav Kvapil, Václav Kaprál

učitelský sbor a žáci varhanické školy (kolem roku 1913)

Příloha č. 4

Sídlo ZUŠ se zaměřením na církevní hudbu, Brno, Smetanova 14

Příloha č. 5

Zahradní domek Leoše Janáčka u varhanické školy, dnes Památník Leoše
Janáčka

Příloha č. 6

ZUŠ se zaměřením na církevní hudbu, Brno, Smetanova 14
od roku 1991 do současnosti

ředitel Pavel Hamřík

Příloha č. 7

Píšťalové varhany z doby Leoše Janáčka, Brno, Smetanova 14

varhany v učebně č. 1 od firmy „Petřík“, vyrobeny r. 1912, dvoumanuálové pneumatické varhany výpustného systému

dvoumanuálové pneumatické varhany v učebně č. 3 od brněnského stavitele Vojtěcha Káše

Příloha č. 8

Píšťalové varhany varhanické školy, Brno, Smetanova 14

Dvoumanuálové mechanické varhany jsou umístěny v učebně č. 4, postavil je Jakub Horák v Kutné Hoře a do varhanické školy v Brně byly převezeny v roce 1993.

Příloha č. 9

Digitální dvoumanuálové varhany značky „Eminent“

Brno, Smetanova 14

v učebně č. 2

v učebně č. 5

Program absolventského koncertu žáků ZUŠ

PROGRAM

1. Dietrich BUXTEHUDE (1637 – 1707):
Preludium, fuga a ciacona
varhanų: Jana Valentová
2. Dietrich BUXTEHUDE: kánon Cantate domino
zpěv: Klímová, Sklenářová, Černá
doprovod: Marie Lukasová
3. Jacob ARCADELT (1505 – 1568): Ave Maria
zpěv: Klímová, Sklenářová
doprovod: Marie Lukasová
4. John STANLEY (1712 – 1786):
Voluntary VIII – Allegro, Adagio, Allegro
varhanų: Marie Lukasová
5. Antonio VIVALDI (1678 – 1741):
Laudamus (Gloria)
zpěv: Klímová, Černá
doprovod: MgA. Mária Demeterová
6. Franz SCHUBERT (1797 – 1828): Ave Maria
zpěv: Karolína Sklenářová
housle: Petra Kučerová
doprovod: Marie Lukasová
7. Johann PACHELBEL (1653 – 1706): Ciacona in f
varhanų: Jan Chrást
8. Hebrejský kánon - Hashivenu
zpěv: Klímová, Sklenářová, Černá
9. Hebrejská píseň - El haderech
zpěv: Klímová, Sklenářová, Černá, Janská
10. Johann Sebastian BACH (1685 – 1750):
Preludium a fuga a moll, BWV 543
varhanų: Marie Lukasová

11. Antonín DVOŘÁK (1841 – 1904): Biblická píseň č. 3
zpěv: Ludmila Černá
doprovod: MgA. Mária Demeterová
12. Martin Jakubíček (* 1965): Žalm 131
zpěv: Karolína Sklenářová
doprovod: Marie Lukasová
housle: Petra Kučerová
13. Antonín DVOŘÁK: Biblická píseň č. 10
zpěv: Barbora Klímová
doprovod: MgA. Mária Demeterová
14. Camille SAINT-SAËNS (1835 – 1921):
Marche religieuse
varhanų: Marie Lukasová

Pedagogické vedení: housle - Bohumil Menšík
varhanų - MgA. Mária Demeterová

zpěv - Mgr. Marie Havlátová

Příloha č. 11

Závěrečné vysvědčení ze ZUŠ se zaměřením na církevní hudbu

ČESKÁ REPUBLIKA ZÁKLADNÍ UMĚLECKÁ ŠKOLA
se zaměřením na církevní hudbu
Smetanova 14, 602 00 Brno

ZÁKLADNÍ UMĚLECKÁ ŠKOLA

OBOR: HUDEBNÍ

IZO Mo 004 561

Oddělení: Základní Pořadové číslo: 6. Školní rok: 2004/2005

ZÁVĚREČNÉ VYSVĚDČENÍ

Jméno a příjmení: Karolína Sklenářová

Datum narození: 29. březen 1986 Rodné číslo: 865329 9234

Místo narození: Brno

Státní občanství: Česká republika

Hodnocení za sedmý ročník prvního stupně

	I. pololetí	II. pololetí
Prospěch		
Převládá hlasová výchova Komorní zpěv	výborný výborný	výborný výborný
Celkové hodnocení:	prospěla s vyznamem	prospěla s vyznamem

SEVT - 49 264 0 D.N.B. 481 2000

Zameškané hodiny: omluvené <u>2</u> neomluvené <u>0</u>	Zameškané hodiny: omluvené <u>2</u> neomluvené <u>0</u>
V <u>Brně</u> dne <u>31. ledna 2005</u>	V <u>Brně</u> dne <u>30. března</u>
<u>Paol Homič</u> učitel a přípravný učitel (tj.) <u>Klavír</u> podle hodnocení <u>Marie Havelková</u> pedagogická zpráva (tj.)	<u>Paol Homič</u> učitel a přípravný učitel (tj.) <u>Klavír</u> podle hodnocení <u>Marie Havelková</u> pedagogická zpráva (tj.)

Dne 24. května 2005 s úspěchem absolvoval a
první stupeň hudby oboru.

STUPNICE ZNÁMEK				
Stupeň	1	2	3	4
Prospěch	výborný	chvalitebný	uspokojivý	neuspokojivý
Celkové hodnocení	příspěla s vyznamem	prospěla	neprospěla	-

Příloha závěrečné zprávy

Kvalifikační stupně

A Vysokoškolské hudební vzdělání

A 1 – magisterské nebo jemu odpovídající vzdělání v liturgické hudbě

A 2 – bakalářské vzdělání v liturgické hudbě

– magisterské nebo bakalářské vzdělání v jiném oboru

+ příslušná zkouška

B Středoškolské hudební vzdělání

B 1 – absolutorium konzervatoře v oboru liturgické hudby nebo jemu odpovídající vzdělání

B 2 – absolutorium konzervatoře nebo jemu odpovídající (i soukromé) hudební vzdělání v jistém oboru + příslušná zkouška

C Základní hudební vzdělání

C 1 – absolutorium II. cyklu ZUŠ se zaměřením na církevní hudbu v Brně

+ příslušná zkouška

C 2 – absolutorium I. cyklu ZUŠ se zaměřením na církevní hudbu v Brně

+ příslušná zkouška

D Bez školního hudebního vzdělání

– příslušná zkouška

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Karolína Sklenářová
Katedra:	Hudební výchovy
Vedoucí práce:	MgA. Jana Hladíková
Rok obhajoby:	2009

Název práce:	Historie a současnost varhanické školy v Brně
Název v angličtině:	History and present of the organist school in Brno
Anotace práce:	Tato práce pojednává o vývoji, poslání a pedagogickém přínosu varhanické školy v Brně od jejího založení až po současnost. Zaměřuje se na jednotlivé významné mezníky v její historii a poukazuje na význam této školy v současné době.
Klíčová slova:	Varhanická škola, varhany, učitelé, žáci, vyučované předměty, vývoj, poslání
Anotace v angličtině:	This thesis treats about progress, commission and pedagogic contribution of the organist school in Brno from foundation to the present. This thesis targets the several significant goals in history and it is pointing out importance the school in present date.
Klíčová slova v angličtině:	Organist school, organ, teachers, pupils, taught subjects, progress, commission
Přílohy vázané v práci:	Příloha č. 1 – Varhanická škola od roku 1881 do roku 1919 – ředitel L. Janáček, Př. č. 2 – Učebny varhanické školy, Př. č. 3 – Leoš Janáček se svými žáky, Př. č. 4 – Sídlo ZUŠ se zaměřením na církevní hudbu, Př. č. 5 – Zahradní domek L. Janáčka, Př. č. 6 - ZUŠ se zaměřením na církevní hudbu od roku 1991 do současnosti – ředitel Pavel Hamřík, Př. č. 7 – Pišťalové varhany z doby L. Janáčka, Př. č. 8 – Pišťalové varhany, Př. č. 9 – Digitální varhany, Př. č. 10 – Program absolventského koncertu, Př. č. 11 – Závěrečné vysvědčení, Př. č. 12 – Kvalifikační stupně
Rozsah práce:	32 s., 12 s. obr. příloh
Jazyk práce:	Český jazyk